

ECATERINA MADGEARU: O „ANCORĂ” A LUMII VECHI ÎN NOUA LUME A „FERICIRII” GENERALE

Rezumat: Văduvă a lui Virgil Madgearu și rudă cu soția lui Ion Mihalache, Niculina, membră a Partidului Național Țărănesc din anul 1932, Ecaterina Madgearu a fost implicată în activitatea de ajutorare a membrilor acestui partid care fuseseră arestați de autoritățile comuniste. Aceasta a condus un comitet special creat pentru ajutorarea arestaților, i-a vizitat în închisori și le-a facilitat legăturile cu cei rămași liberi. De asemenea, a coordonat activitatea de ajutorare a familiilor celor închiși cu alimente, îmbrăcăminte și medicamente. Pentru aceste acțiuni, Ecaterina Madgearu a fost urmărită de organele de Securitate și a devenit victima unor repetate măsuri represive, vădit legate de activitatea caritabilă pe care aceasta a desfășurat-o în beneficiul deținuților politici și a familiilor acestora.

Cuvinte-cheie: Ecaterina Madgearu, Virgil Madgearu, Partidul Național Țărănesc, Securitate, ajutorarea deținuților politici.

Una din direcțiile în care au acționat autoritățile comuniste, în scopul consolidării puterii, a fost o veritabilă luptă împotriva tuturor manifestărilor de empatie față de victimele represiunii politice de după anul 1945. Din acest punct de vedere, se dovedea extrem de important, în optica acelor autorități, să se obțină o izolare totală a deținuților politici, fapt care garanta, în mare măsură, nu numai desfășurarea stagiului carceral în condițiile dorite de autorități, ci și conservarea unei judecăți a posterității care să corespundă cu versiunea dorită de către acestea. Pentru a fi realizat acest scop, erau utilizate atât persuasiunea, cât și coerciția împotriva celor rămași liberi, dar erau bănuți de intenția de a susține victimele.

Ecaterina Madgearu s-a născut la 30 iunie 1895, în București, fiind fiica lui Atanasie și Maria și rudă cu soția lui Ion Mihalache, Niculina. Aceasta din urmă fusese arestată în vara anului 1947, ca efect al înscenării de la Tămădău,

* Dr. Silviu B. MOLDOVAN: Director al Direcției Cercetare, Expoziții, Publicații din cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității; Cercetător științific gradul I în cadrul Centrului de Istorie și Civilizație Europeană al Academiei Române – Filiala Iași; Președinte al Centrului de Studii Regionale și Pluraliste „Transilvania” din Târgu Mureș; e-mail: silviuoldvn@yahoo.com.

cu scopul de a efectua presiuni suplimentare asupra vicepreședintelui național-țărănist, ceea ce l-a determinat pe acesta ca în momentul în care a fost chemat la o discuție cu un trimis special al ministrului de Interne, care constituia o tentativă amiabilă de captare a colaborării lui, să o refuze. Așa cum arăta Ion Mihalache, într-o declarație ulterioară, „am rugat să se elibereze soția mea arestată fără nicio vină, ci numai ca presiune”¹. În perioada represiunii politice masive (1947-1953), arestarea și deținerea soțiilor celor condamnați sau anchetați politic va deveni o practică curentă, autoritățile comuniste instrumentând și infracțiunea „omisiunii de denunț”, pentru care se dădeau pedepse privative de libertate, chiar și atunci când în cauză erau rude apropiate.

În privința Ecaterinei Madgearu, posteritatea a păstrat unele „zvonuri” conform cărora aceasta ar fi fost „condamnată” pentru ajutorarea deținuților politici. Având în vedere caracterul deosebit de luminos al conduitei ce era presupusă de o astfel de condamnare, am ținut să clarificăm cele petrecute cu această personalitate, după perioada de reprimare și de scoatere în afara legii a Partidului Național Țărănesc, care a început la 14 iulie 1947. Într-adevăr, numele acesteia a fost destul de facil de regăsit în dosarele preluate de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

Conform unui document anonim, nedatat, intitulat „Ecaterina («Ninica») Madgearu”, existent într-unul din dosarele penale deschise pe numele acesteia, văduva lui Virgil Madgearu avea o „concepție serioasă asupra căminului familial, ambiție, comportare șlefuită și raționalizată a raporturilor sociale”, iar „în cercurile sociale era apreciată ca o persoană foarte inteligentă, demnă și distinsă”². În privința raporturilor cu conducerea Partidului Național Țărănesc, același autor anonim arăta că șefii partidului, „în special Maniu și Mihalache, au înconjurat-o cu multă afecțiune după asasinarea lui Madgearu³, vizitând-o adesea, iar ea a cultivat cu multă grije și tact prietenia aceluia”⁴. Totuși, a întreprinde acțiuni concrete în favoarea arestaților politici nu era la îndemâna oricui, deși în perioada 1946-1947, când a activat Ecaterina Madgearu în acest sens, guvernarea comunistă încă nu se consolidase pe deplin. La 13 iunie 1947, în contextul valului de arestări din lunile martie și mai, când Iuliu Maniu a fost primit de regele Mihai și i-a cerut acestuia să intervină în favoarea celor arestați, răspunsul suveranului a fost că „nu are

¹ Gheorghe Onișoru, *Operațiunea Tămădău: desființarea Partidului Național Țărănesc (1947)*, cuvânt înainte de acad. Florin Constantiniu, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2008, p. 88.

² Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare, A.C.N.S.A.S.), fond Penal, dosar nr. 71305, vol. 2, f. 29.

³ Virgil Madgearu (1887-1940), fost ministru în guvernele național-țărăniste și un redutabil teoretician al curentului politic țărănist, a fost asasinat de legionari în pădurea Snagov, la 27 noiembrie 1940.

⁴ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 71305, vol. 2, f. 20v.

posibilitatea să intervină întrucât sunt situații care îl depășesc și numai după ratificarea tratatului de pace se va putea întreprinde ceva”⁵. Partidul Național Țărănesc a înființat cu repeziciune „comitetele de asistență ale partidului, gândite ca formă de ajutorare a celor arestați și a familiilor acestora”; la 26 mai 1947 se decidea înființarea unui comitet de asistență pe lângă fiecare închisoare unde se aflau deținuți din cadrul P.N.Ț. și unul de distribuire a ajutoarelor în cadrul fiecărui penitenciar, întreaga activitate urmând a fi coordonată de comitetul central de asistență⁶. În fruntea acestui comitet central se afla, deja din anul precedent, Ecaterina Madgearu. Însă, conform unor documente ale Siguranței, implicarea acesteia era și mai veche. Astfel, la 24 decembrie 1945 era obținută informația că „la conferința național-țărăniștilor cu delegații de sector din Capitală, de la 17 decembrie a.c., Ella Negruți și dna. Madgearu și-au luat sarcina de a colecta sume de bani pentru ajutorarea membrilor partidului național țărănist rămași în lagăr și a celor arestați după evenimentele din 8 noiembrie 1945”⁷. La 26 aprilie 1946, informatorii Siguranței semnalau că, în cadrul unei consfătuiri conduse de secretarul general al P.N.Ț., Nicolae Penescu, se decisese unificarea organizațiilor de asistență din întreaga țară, iar „în acest scop, urmează să se creeze câte un comitet central și unul de direcție, ambele prezidate de dna. Madgearu”⁸. În orice caz, activitatea comitetului de asistență era puternic susținută de conducerea partidului. Conform declarațiilor date în cursul anchetei de Ion Mihalache, Iuliu Maniu îi spusese acestuia, în perspectiva apropiată a plecării în exil, că „dacă pot și în Anglia și să caut să ajung și la românii din America pentru ca prin conferințe să adun fonduri pentru ajutorarea cu alimente a celor închiși și a familiilor celor fugăriți”⁹. După cum se vede din această mărturie, persista încă o anume naivitate în privința intențiilor guvernului comunist, crezându-se că activitatea caritabilă în beneficiul celor arestați va putea fi desfășurată pe un termen mai îndelungat. În realitate, măsurile extreme de izolare a deținuților, apoi cele de identificare a celor care îi sprijineau și, în final, de reprimare a acestora nu au întârziat prea mult. Chiar unul dintre tinerii național-țărăniști arestați după înscenarea de la Tămădău, Ion Diaconescu, era „acuzat că a făcut parte din comitetul de conducere și a sprijinit acțiunea de ajutorare a celor închiși”¹⁰. Totuși, chiar și în primăvara anului 1949, Securitatea descoperea, la Constanța, o organizație „formată din membri ai tineretului manist, care urmăreau să se regroupeze și să continue acțiunea de întraajutorare”¹¹.

⁵ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 34.

⁶ *Ibidem*, p. 35.

⁷ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 71305, vol. 2, f. 14.

⁸ *Ibidem*, f. 15.

⁹ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 44 (vezi și *Ibidem*, p. 108).

¹⁰ *Ibidem*, p. 125.

¹¹ *Ibidem*, p. 127.

În primul dosar deschis pe numele Ecaterinei Madgearu pe care l-am identificat, fond Penal nr. 91415 (conține numai 6 file) am găsit „Hotărârea” de clasare, din 12 februarie 1960, a dosarului de Domiciliu Obligatoriu. Fosta președintă a comitetului de asistență fusese „dislocată din zona frontierei de vest în baza Deciziei nr. 200 din 1951 pe termen nelimitat, fixându-i domiciliu obligatoriu în comuna Schei, raionul Călmățui, regiunea Galați”; clasarea dosarului era motivată prin decizia cu nr. 6200 din 20 decembrie 1955, în temeiul căreia i s-au ridicat restricțiile domiciliare¹².

Din „Chestionarul” existent în acest dosar¹³ aflăm motivul fixării domiciliului obligatoriu: „Pentru activitate P.N.Ț. și pentru faptul că a fost Președinta Comit[etului] de ajutorare a arestaților P.N.Ț.”. Mai sus se preciza, la rubrica dedicată „apartenenței politice din trecut și prezent”, faptul că în „1946-1947 a fost președinte al Comitetului de Ajutorare al celor arestați din rândul P.N.Ț.-ului”. Se mai preciza faptul că a suferit o „condamnare administrativă” de cinci ani, din care a executat 24 luni, la care se adăugau cele 12 luni de domiciliu obligatoriu, precum și că nu poseda avere, însă în trecut a avut o vilă la Sinaia și un apartament la bloc în București. Informațiile erau, așadar, sumare, mai ales că, așa cum putem constata, nu a existat nicio condamnare judecătorească, ci numai o măsură administrativă, care avea însă același rezultat, anume privarea de libertate. În plus, măsura represivă care fusese luată începând cu 18 iunie 1951 fusese cea de dislocare, nicidecum de domiciliu obligatoriu, după cum se și afirmă în dosar, inclusiv printr-un „tabel cu dislocați” care conține numai numele Ecaterinei Madgearu¹⁴. Deseori, în perioada represiunii masive (deceniile al cincilea și al șaselea), atunci când nu puteau produce dovezi care să ducă la trimiterea adversarilor lor politici în fața instanței, autoritățile comuniste recurgeau la măsuri represive cu caracter extrajudiciar.

Pe numele Ecaterinei Madgearu există însă și un alt dosar penal, mult mai substanțial, cu nr. 71305 (două volume, totalizând 123 de file), în cadrul căreia avem documentată și măsura arestării ei, în data de 16 august 1952¹⁵. Chiar pe coperta inițială a acestui dosar individual, pe care numele persoanei arestate este scris greșit (Ecaterina Mageru, suprascris Magearu), se face trimitere directă la calitatea acesteia de lider al comitetului de ajutorare a arestaților național-țărăniști¹⁶. Conform procesului-verbal de interogatoriu al titularii dosarului, datat 21 august 1952¹⁷, în ciuda insistenței anchetatorului de a-și declara activitatea politică dusă în cadrul P.N.Ț., aceasta o nega complet, declarând doar fapte de mare notorietate, anume că „fiind soția

¹² A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 91415, f. I.

¹³ *Ibidem*, f. 1.

¹⁴ *Ibidem*, f. III.

¹⁵ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 71305, vol. 1, f. III.

¹⁶ *Vezi Ibidem*, f. 1.

¹⁷ *Ibidem*, ff. 4-5f.-v.

profesorului Madgearu, Virgil, fost secretar general al P.N.Ț. am fost numită președintă a c[omitetului] de asistență P.N.Ț., 1946-1947”. Iar atunci când anchetatorul revine asupra implicării sale directe în activitatea partidului, Ecaterina Madgearu afirma că nu fusese membră a P.N.Ț. În ceea ce privește funcția de la comitetul de ajutorare, declara că fusese propusă de către Elena (Ella) Negruți, iar în ceea ce privește „organizarea strănerii și împărțirii ajutorului celor arestați și familiilor lor”, colaborase cu Fulvia Penescu, soția secretarului general al partidului¹⁸, care era casiera comitetului. Deja grav bolnavă, Fulvia Penescu (1906-1962) fusese arestată împreună cu soțul ei și cu ceilalți politicieni național-țărăniști căzuți victime înscenării de la Tămădău, anchetatorii mizând în mod explicit pe exploatarea acestei vulnerabilități a politicianului („Să folosim mai mult pe Penescu, pentru a obține declarații despre activitatea subversivă a P.N.Ț., a lui Maniu și a celorlalți anchetați, precum și legăturile străine, exploatând mai mult eliberarea soției sale”¹⁹). Această stratagemă pare că a avut succes, într-o oarecare măsură, Nicolae Penescu distanțându-se, în cursul anchetei, de inițiativele lui Iuliu Maniu.

Acest dosar penal cuprinde numeroase documente operative, de urmărire informativă, încă de la începutul anului 1950. Sunt piese importante pentru reconstituirea profilului spiritual al Ecaterinei Madgearu, deoarece dovedesc preocuparea majoră a acesteia pentru a elucida soarta diferitelor personalități aflate în detenție. De pildă, conform unui raport al Regionalei București a Direcțiunii Generale a Securității Poporului din 5 ianuarie 1951²⁰, aceasta „a afirmat că soția lui Victor Anca (în prezent, arestat), anume Anca Elsa o duce foarte greu și este îngrijorată că nu are vești de la soțul ei” și că „așteaptă cu nerăbdare să vadă dacă soția lui Mihalache va fi eliberată deoarece i se apropie expirarea termenului de pedeapsă”. Conform aceluiași document, Ecaterina Madgearu afirma că cei „arestați sunt aproape toți bolnavi, că au un regim aspru și că rudele lor nu au posibilitatea să afle unde se găsesc aceștia, că despre numiții Mihai Popovici și Copoiu²¹, care se aflau în lagăr la Tg. Ocna, nu mai știe nimic acum și nici unde se mai găsesc”. Conform unui alt raport, al aceleiași direcții regionale, din 24 mai 1951²², Ecaterina Madgearu afirma față de cunoscuții ei că Niculina Mihalache „lucrează la atelierele Penitenciarului Mislea, unde este un tratament mult mai bun decât la Jilava” și era, totodată, informată de un anume Alexandru Negrea că „Mara Lazăr se află tot în comuna Gud-Făgăraș, unde o duce foarte greu și este îngrijorată,

¹⁸ Nicolae Penescu (1897-1982), secretarul general al Partidului Național Țărănesc, fusese arestat la 14 iulie 1947, cu „grupul de la Tămădău”. La data anchetării Ecaterinei Madgearu, acesta se afla în detenție, fiind grațiat abia în anul 1964. Ulterior, a emigrat în Franța.

¹⁹ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 77.

²⁰ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 71305, vol. 1, f. 7.

²¹ Probabil o referire la Corneliu Coposu (1914-1995), fostul secretar politic al lui Iuliu Maniu, deținut politic între 1947-1964.

²² A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 71305, vol. 1, f. 6.

deoarece de la soțul ei Ilie Lazăr nu are nicio veste”. La 22 octombrie 1951, Ecaterina Madgearu era semnalată că „a vizitat-o în ultimul timp pe soția lui Victor Anca, pe Puia Hodoș și familia Tașcă, de unde a aflat că nu sunt vești de la cei arestați și nici ea personal nu a aflat nimic despre ei”²³. La 30 iulie 1951, Regionala București raporta că Ecaterina Madgearu „are legături cu numita Constantinescu Zoie, fostă în Comitetul de Asistență”²⁴. Așadar, este limpede că preocupările caritabile ale văduvei lui Virgil Madgearu nu erau legate doar de funcția ei de la conducerea comitetului de ajutorare creat în cadrul P.N.Ț., ci au continuat mult timp după ce activitatea acestuia nu a mai fost tolerată în niciun fel de către autorități. Mai mult, din informațiile pe care aceasta le vehicula, se poate deduce nu numai colportarea constantă, mai mult sau mai puțin fortuită, a știrilor legate de situația deținuților, ci chiar existența unei rețele de informatori destul de performantă, având în vedere secretul tot mai impenetrabil cu care autoritățile înconjuraseră, deja, situația închisorilor politice. De altfel, Regionala București a Securității concluziona că, din supravegherea informativă a Ecaterinei Madgearu „rezultă că sus-numita se arată foarte bine informată asupra situației familiilor celor arestați cât și asupra modului de întreținere al deținuților din închisori”²⁵. De altfel, așa cum am arătat deja, activitatea caritabilă a Ecaterinei Madgearu a debutat înaintea cooptării ei în conducerea organizației create de partid. Conform datelor culese de cadrele Securității din arhiva rămasă de la Siguranță, „în 1945 este cunoscută o anume Madgearu, fără date, din București, care împreună cu Ella Negruți au participat la conferința național-țărăniștilor din Capitală, unde și-au luat sarcina de a colecta bani pentru ajutorarea membrilor P.N.Ț. rămași în lagăr și a celor arestați după evenimentele din 8.XI.1945”, iar „în 1946 este cunoscută o anume Madgearu fără date, care a primit 35 milioane lei, drept fond de ajutorare pentru studenții P.N.Ț. Această sumă cu știința partidului a dublat-o la bursa neagră”²⁶. Așadar, departe de a considera poziția ei din comitetul de ajutorare drept o chestiune administrativă, aceasta a dat dovadă de un spirit de inițiativă pe care numai empatia față de victime și, dincolo de aceasta, conștiința superioară a unei îndatoriri îl putea inspira. Prin urmare, potențialul acestei atitudini nobile, menită să perpetueze, într-o formă periculoasă pentru comuniști, spiritul și tipul de educație al „lumii vechi”, trebuia combătut cu mijloacele cele mai categorice. Așadar, devenea inevitabil ca autoritățile comuniste să nu se mulțumească cu documentarea unei activități caritabile, ci să încerce a o implica pe Ecaterina Madgearu în acțiunile represive care vizau anumite grupuri politice active.

²³ *Ibidem*, f. 13.

²⁴ *Ibidem*, f. 15.

²⁵ *Ibidem*, f. 10.

²⁶ *Ibidem*, f. 26.

Conform unui referat al Direcțiunii Generale a Securității Poporului din 8 noiembrie 1949²⁷, redactat ca urmare a arestării Ecaterinei Madgearu în data de 15 august 1949, sub acuzația de a „face parte din gruparea subversivă formată din membrii ai fostului P.N.Ț. – Maniu”, în cursul anchetei s-a stabilit faptul că aceasta a făcut parte din P.N.Ț., dar numai până la data dizolvării partidului. Totuși, după această dată și-a continuat activitatea caritabilă, anchetatorii documentând că „a ajutat în vara anului 1949 cu pastile de vitamină pe Iuliu Maniu, [Nicolae] Carandino și Ion Mihalache; aceste pastile le-a trimis prin familiile acestora”. La finalul anchetei, însă, colonelul Dulgheru ordona punerea ei în libertate, în conformitate cu propunerea locotenentului Cristian Petrache, cuprinsă în finalul referatului datat 8 noiembrie 1949. Sunt anexate „Declarația” dată de Ecaterina Madgearu din 16 august 1949²⁸, chiar în ziua arestării²⁹, în care aceasta nu recunoștea nimic, precum și „Declarația” din 20 august 1949³⁰, în care aceasta recunoștea doar că o vizitase pe Niculina Mihalache în timpul cât soția vicepreședintelui P.N.Ț. fusese internată la spital³¹. Tema acestei vizite este dezvoltată în „Declarația” din 21 august 1949, alături de unele informații despre judecarea recursului lui Ion Mihalache, acțiune în care Madgearu și familia ei avuseseră o anumită implicare³². Aceasta a mai făcut declarații despre legăturile ei cu Radu Cioculescu³³, precum și despre vitaminele pe care le-a trimis deținuților Maniu, Carandino și Mihalache³⁴. „Declarația”, din 24 august 1949, a fost considerată ca foarte importantă de către anchetatori, întrucât cuprindea recunoașterea acestei activități caritabile, fiind citată și de locotenentul Petrache, în „Referatul” care s-a încheiat, totuși, cu propunerea de punere în libertate. De asemenea, cu ocazia „Declarației” din 5 octombrie 1949, Madgearu recunoștea atât activitatea caritabilă, cât și faptul că fusese membră a P.N.Ț., dar numai până la dizolvarea partidului, pentru a nu avea neplăceri cu autoritățile³⁵. Se regăsesc, în acest dosar, și declarații ale unor rude și ale unor cunoscuți, care sunt menționați în declarațiile Ecaterinei Madgearu. Deosebit ni se pare conținutul „Declarației” lui Victor Anca din 6 octombrie

²⁷ *Ibidem*, f. 28.

²⁸ *Ibidem*, ff. 30-31.

²⁹ Procesele-verbale ale percheziției domiciliare efectuate la arestare, respectiv a celei corporale, la locul de arest, în *Ibidem*, vol. 2, ff. 36, respectiv 31.

³⁰ *Ibidem*, vol. 1, f. 34.

³¹ Anchetatorii i-au luat și Niculinei Mihalache o declarație în acest sens, ocazie cu care soția lui Ion Mihalache recunoaștea că „în cursul lunii aprilie a.c., în timp ce mă aflam la spital, dna. Madgearu m-a vizitat, fiind anunțată că mă aflu acolo de nepoata mea, dna. Vera Cristea, care o întâlnise pe stradă, după câte mi-a spus” (*Ibidem*, f. 35).

³² *Ibidem*, f. 36.

³³ *Ibidem*, f. 37.

³⁴ *Ibidem*, f. 39.

³⁵ *Ibidem*, ff. 40-41.

1949³⁶, care susținea că nu cunoștea nimic despre acțiunea recentă de ajutorare a deținuților politici, însă dovedește preocupările vechi ale Ecaterinei Madgearu în domeniul caritabil, aceasta îmbrățișând, cu același devotament și alte cauze naționale, independente de politicile de partid: „Pe dna. Madgearu am cunoscut-o în toamna anului 1940, când un comitet de doamne din P.N.Ț. au hotărât, după dictatul de la Viena, să înființeze și să întrețină un cămin pentru studenții refugiați din Ardealul de Nord, cedat Ungariei și în special pentru aceia ai căror părinți au rămas acolo, iar ei, aici, nu au avut niciun sprijin. În acel cămin au fost primiți absolut toți studenții din Ardealul de Nord, fără absolut nicio condiție de natură politică. Dna. Ecaterina Madgearu făcea parte din acel comitet de supraveghere a conducerii căminului, iar eu eram secretarul acelui comitet”.

Subcomisia nr. 2 a Ministerului Afacerilor Interne, prin „Referatul” din 5 iunie 1954³⁷, a propus punerea în libertate a Ecaterinei Madgearu, care fusese din nou arestată, la 16 august 1952³⁸ fiind încadrată în Colonie de Muncă pe o perioadă de cinci ani. Documentul este important, deoarece arată, fără echivoc, că motivele acestei arestări, ca și ale precedentei perioade de arestare (15 august 1949 - 18 februarie 1950) se reduceau numai la activitatea caritabilă desfășurată în beneficiul deținuților politici. O adnotare a „Referatului” consemnează, la 18 iunie 1954, decizia Comisiei Centrale din M.A.I., care nu a aprobat punerea în libertate, ci „să i se fixeze sus-numitei D[omiciliu] O[bligat] pe timp de 24 luni”. În „Decizia” nr. 5130, prin care domiciliul obligatoriu era fixat începând cu data de 20 iunie 1954, numele celei astfel pedepsite era scris „Magiaru”³⁹. Ecaterina Madgearu a fost expediată în comuna Schei, din raionul Călmățui, regiunea Galați, așa cum reiese și din dosarul nr. 91415 din fondul Penal.

Această măsură a fost ridicată mai devreme, în baza „Deciziei” nr. 5530 din 24 ianuarie 1955 a M.A.I.⁴⁰. Anterior (la 19 ianuarie 1955), fusese redactată, de către șeful Serviciului „C”, colonelul Gogu Popescu, o „Notă privind motivele reținerii și situația prezentă a numitei Madgearu Ecaterina”, care nu evidențiază alte „motive” decât aceleași fapte caritabile, fragmentul respectiv fiind subliniat în documentul original, cu stilou verde și, în plus, evidențiat cu o acoladă:

„După 23 august 1944 este numită președintă a comitetului de asistență P.N.Ț. pe Capitală, în care calitate desfășoară o intensă activitate, ajutând

³⁶ *Ibidem*, ff. 42-43.

³⁷ *Ibidem*, f. 47.

³⁸ Procesul-verbal al percheziției domiciliare efectuate cu acest prilej, care a avut rezultat negativ, în *Ibidem*, vol. 2, f. 62.

³⁹ *Ibidem*, vol. 1, f. 48. Prin Decizia M.A.I. cu nr. 5130/1954, se fixa măsura domiciliului obligatoriu pentru un număr de 240 de persoane.

⁴⁰ *Ibidem*, vol. 2, f. 2.

famiile celor închiși din cadrul P.N.Ț., cu alimente, îmbrăcăminte și medicamente, precum și pe cei din închisori.

În această calitate a avut legături cu toți conducătorii centrali ai P.N.Ț.-ului, vizitându-i în închisorile Jilava și Văcărești, cu care ocazie făcea legătura între ei și exterior”⁴¹.

Documentul este adnotat cu o rezoluție la fel de relevantă, semnată⁴² de însuși ministrul adjunct al Afacerilor Interne, Gheorghe Pintilie: „Să i se ridice restricțiile domiciliare. La ridicare să i se pună în vedere că în caz că va continua mai departe cu atitudinea ei avută după 23 august (adică ceea ce este arătat în referat și subliniat cu verde), i se va stabili din nou domiciliu obligatoriu. 20.I.1955”⁴³.

Așadar, oricât ar fi încercat reprezentanții regimului comunist să „jongleze” cu cuvintele, mascând lipsa legalității măsurilor luate, este foarte clar că Ecaterina Madgearu fusese lipsită de libertate, o perioadă destul de lungă, numai pentru o „atitudine”, iar punerea ei în libertate putea fi oricând revocată, tot în baza unei „atitudini” și fără vreo preocupare pentru confirmarea acestor măsuri represive printr-o sentință judecătorească.

Ca urmare a „discuției” solicitate de Pintilie, Ecaterina Madgearu a semnat, la 9 februarie 1955, un „Angajament” de a „înceta cu activitatea pe care am desfășurat-o până în prezent, ca: activitatea P.N.Ț.-istă, ajutorarea P.N.Ț.-iștilor închiși și a familiilor lor cu alimente, bani, îmbrăcăminte și medicamente, vizitarea deținuților politici de orice nuanță politică în închisori”⁴⁴. Totodată, aceasta accepta ca „în cazul că nu voi respecta prezentul angajament, cer personal să fiu trasă la răspundere în caz că voi continua activitatea conform legilor R.P.R. în vigoare”⁴⁵. Este de remarcant includerea, printre faptele presupuse a fi fost comise, a „activității P.N.Ț.-iste”, pe care, anterior, Madgearu se străduise să o treacă sub tăcere, dar care ar fi atârnat mai greu decât activitatea caritabilă, în cazul unei reluări a anchetei. În acest fel, reprezentanții Securității, care rămăseseră, probabil, nemulțumiți de nereușita înscenării unei acțiuni penale care să o „potolească” definitiv pe Ecaterina Madgearu, obțineau o mică satisfacție și, probabil, erau convinși că au obținut și o asigurare pentru viitor. În fața posterității, însă, cu siguranță că astfel de documente, smulse după ani de suferințe, sub șantajul punerii sau a nepunerii în libertate (chiar și la 19 ianuarie 1955, Madgearu încă fusese supusă unui interogatoriu), nu pot avea valoare probatorie, fiind nule de drept. Și, cu siguranță că nici cetățenii nu pot „cere personal” ca drepturile lor să fie nesocotite și să fie arestați în cazul în care, în viitor, ar manifesta anumite „atitudini”. În privința Ecaterinei Madgearu, este cert că

⁴¹ *Ibidem*, f. 3.

⁴² Așa cum reiese din *Ibidem*, f. 6.

⁴³ *Ibidem*, f. 3.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 8.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 9.

aceasta și-a păstrat nobila atitudine și ulterior eliberării din domiciliul obligatoriu. Ultimul document din dosarul penal cu nr. 71305 este o „Fișă personală” nedatată, conform căreia Ecaterina Madgearu, după punerea ei în libertate, din 24 ianuarie 1955, „are manifestări ostile față de regim și întreține legături cu elemente dubioase, cum este Cotopol Ecaterina, al cărei soț, fost moșier, este arestat, Grumbescu Martha, al cărei soț a fost maior în armata burgheză și alții”, precum și că „în anul 1956 i s-a deschis dosar de acțiune informativă cu scopul de a se stabili legăturile și eventual activitatea pe care o desfășoară pe linia fostului P.N.Ț.”⁴⁶.

Această acțiune informativă este consemnată în dosarul fond Informativ nr. 420497, care o are ca titulară tot pe Ecaterina Madgearu (două volume, cu 173 de file, în total). În „Nota” din 19 ianuarie 1955 a șefului Serviciului „C”⁴⁷, care a precedat deschiderea dosarului, se arată că Ecaterina Madgearu fusese reținută la 15 august 1948 și cercetată, însă a fost eliberată la 18 februarie 1950, întrucât „nu a existat probe suficiente asupra sa”. Așadar, se recunoștea implicit lipsirea de libertate, timp de un an și jumătate, a unei persoane împotriva căreia nu existau dovezi pentru a fi trimisă în instanță, iar în legătură cu cea de-a doua arestare și cu pedeapsa administrativă de cinci ani, erau doar consemnate aceste măsuri, fără a se menționa nimic în legătură cu (ne)dovedirea vinovăției. În ceea ce privește activitatea caritabilă, care a constituit unicul motiv al măsurilor represive luate, aceasta este descrisă, și aici, în aceeași termenii: „După 23 august 1944 este numită președintă a comitetului de asistență P.N.Ț. pe capitală, în care calitate desfășoară o intensă activitate, ajutând familiile celor închiși din cadrul P.N.Ț. cu alimente, îmbrăcăminte și medicamente, precum și pe cei din închisori. În această calitate a avut legături cu toți conducătorii centrali ai P.N.Ț., vizitându-i în închisorile Jilava și Văcărești, cu care ocazie făcea legătura între ei și exterior”.

În „Hotărârea de deschidere a dosarului individual” al Ecaterinei Madgearu, datată 9 august 1956 și înregistrată la Serviciul „C” patru zile mai târziu⁴⁸, argumentarea acțiunii se bazează tot pe activitatea ei de ajutorare a deținuților și a familiilor acestora, iar la categoria activitate politică era trecut și faptul că era văduva lui Virgil Madgearu, „fost vicepreședinte al P.N.Ț.-ului, decedat”, la cea privind „materialul compromițător”, se preciza că „după ridicarea D.O. s-a stabilit cu domiciliul la adresa actuală, unde este cunoscută că se manifestă ostil față de regim și întreține legături cu alte elemente din fosta burghezie”. Scopul deschiderii dosarului era „de a se stabili caracterul legăturilor sale cu diferite elemente din fosta burghezie (soția fostului moșier Catopol, arestat; soția maiorului deblocat Gămulescu Ștefan, și alții, precum și eventualele sale legături și activitate pe linia «ajutorului P.N.Ț.», ținând seamă că ea a înființat și a fost președinta org[anizației] Comitetului de

⁴⁶ *Ibidem*, ff. 64-65.

⁴⁷ A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 420497, vol. 1, f. 18.

⁴⁸ *Ibidem*, ff. 2-4.

Asistență P.N.Ț.”. Se aprecia chiar că „este posibil să desfășoare activitate de reorganizare a aceluși comitet pe linia «ajutorului P.N.Ț.»”.

Un oarecare contrast se crează prin „Fișa personală” din 21 septembrie 1956⁴⁹, în care remarcăm limbajul tendențios și tendința de minimalizare a activităților caritabile desfășurate de Ecaterina Madgearu, pe care nu ne-am sfii să le considerăm drept nobile, ținând cont de scopuri, și chiar eroice, ținând cont de împrejurări:

„Era foarte ambițioasă și voia să ajungă într-un post proeminent, astfel că a căutat imediat să dea extindere aceluși Comitet spre a face din el un organism important.

Și-a luat dreptul de a da dispozițiuni și de a conduce independent și mai ales de a crea o sursă de venituri regulate, care să limiteze fondul de asistență.

Complet ilegal, a înființat în acest scop niște carnete cu chitanțe de diferite sume, pe care le dădea în schimbul subvențiilor date de diverși simpatizanți sau membrii ai partidului.

Cu aceste bonuri, s-au strâns sume importante și de la străini, ca englezi și americani, la care erau trimiși membrii comitetului, pentru a cere bani. (...) După 23 august 1944 (...) și-a continuat totuși activitatea în cadrul Comitetului de Asistență pe linia ajutorării celor închiși și a familiilor acestora, având legături cu toți conducătorii centralei P.N.Ț.-ului, pe care-i vizita, după arestarea lor, la închisorile Văcărești și Jilava, cu care ocazie făcea și legătura acestora cu exteriorul.

Fiind totuși o fire fricoasă și văzând că arestările continuă, a fugit din București, părăsindu-și și opera de asistență pe care o inițiasse, stând ascunsă mai mult timp”.

Autorul acestui document insinuează mai multe posibile acuzații, cărora însă nici Securitatea nu le-a dat curs: corupție (așa-zisul chitanțier ilegal), spionaj (acceptarea donațiilor anglo-americe), lașitate. Căutarea unor astfel de explicații, în mod complet nejustificat, nu reflectă altceva decât incapacitatea reprezentanților Securității de a concepe că unii oameni pot întreprinde acțiuni, și încă unele riscante, „împotriva vântului”, pur și simplu din convingere, sau din sentimentul datoriei.

Așa-zisei „fugi din București” îi urmasă arestarea de la 16 august 1952. După eliberare, Securitatea a continuat să supravegheze cu atenție ideile și activitățile Ecaterinei Madgearu. Pentru investigații, doi ofițeri ai Securității au vizitat-o pe soția lui Ștefan Gămulescu, în aprilie 1957, sub legenda că veneau din partea serviciului de cadre al Academiei R.P.R., în vederea revizuirii pensiei pe care Ecaterina Madgearu o primea din partea Academiei. Legenda s-a dovedit a fi convingătoare, dar Marta Gămulescu a dat numai referințe pozitive despre Ecaterina Madgearu⁵⁰. De asemenea, s-au aflat în

⁴⁹ *Ibidem*, ff. 6-8.

⁵⁰ *Ibidem*, ff. 20-21.

atenția Securității fratele fostului soț al Ecaterinei Madgearu, Ionel Eugen Madgearu, născut în anul 1893⁵¹, cumnatul acesteia, Alexandru Stan, și alte persoane apropiate, inclusiv cele care îi oferiseră găzduire după punerea în libertate, existând și intenția de folosire a unora dintre aceștia, pe lângă persoana urmărită. În diverse note informative existente la dosar, Ecaterina Madgearu arăta surselor Securității că se întâlnește cu unii foști deținuți sau cu soții ale acestora. Ocazional, agentura reușea să obțină și unele informații de natură politică explicită. De pildă, la 29 decembrie 1960, informatorul „Preotu” relatează că „la întrebarea sursei, ce a mai făcut, Madgearu E. a spus că a fost destul de supărată căci a fost și ea închisă odată două luni, apoi șase luni și mai târziu a fost într-un lagăr timp de doi ani”⁵². Totodată, aceasta „a mai întrebat pe sursă ce știe în legătură cu [e]liberările ce se fac și dacă este informat că de 30 decembrie 1960 vine vreun decret de grațiere și amnistie politică mai largă”⁵³, iar despre Niculina Mihalache, Madgearu a afirmat că nu crede știrea decesului acesteia, adusă de informator, fără însă a furniza alte detalii⁵⁴. În cadrul acțiunii informative individuale, Securitatea a recurs și la interceptarea corespondenței și a convorbirilor telefonice ale Ecaterinei Madgearu⁵⁵.

La 24 septembrie 1964 au fost redactate atât „Hotărârea penturu închiderea dosarului individual nr. 605 privind pe Madgearu Ecaterina”⁵⁶, cât și „Hotărârea de trecere în evidența pasivi” a acesteia⁵⁷. Ca motiv al trecerii în evidență se menționa: „S-a înscris în P.N.Ț. în anul 1932. În anul 1935 a fost vicepreședinta organizației Y.M.C.A.⁵⁸ din Capitală. Tot în acest an a înființat Comitetul de Asistență al P.N.Ț. pe Capitală susnumita fiind președinte acestui comitet”. La activitatea de după 23 august 1944: „A continuat să desfășoare activitate P.N.Ț. în funcția de președintă a Comitetului de Asistență din Capitală. A ținut legătură cu deținuți P.N.Ț., din penitenciarele Jilava și Văcărești. Din materialele existente la dosar rezultă că Madgearu Ecaterina nu desfășoară activitate dușmănoasă împotriva regimului. Este în vârstă și suferindă. De asemeni are o atitudine loială față de politica statului nostru”.

În „Nota sinteză” din 24 septembrie 1964, care a stat la baza hotărârii de trecere a materialului la evidența pasivi (însă cu menținerea persoanei în

⁵¹ *Ibidem*, ff. 22-24 și *passim*.

⁵² *Ibidem*, f. 87.

⁵³ *Ibidem*, f. 88.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 89.

⁵⁵ *Ibidem*, ff. 155-156.

⁵⁶ *Ibidem*, ff. 157-162.

⁵⁷ *Ibidem*, vol. 2, f. 1.

⁵⁸ Young Men's Christian Association, organizație care funcționase legal în România, începând cu anul 1919, însă pe care regimul comunist o considera drept un paravan pentru promovarea intereselor politice occidentale, interzicându-i activitatea în anul 1947.

„supravegherea agenturii existente la dosarul problemei P.N.Ț.”)⁵⁹, erau subliniate atât vârsta înaintată și starea șubredă a sănătății Ecaterinei Madgearu, cât și lipsa unei „activități dușmănoase” de dată recentă din partea acesteia, aducându-se și câteva detalii despre dosarul de acțiune informativă individuală, care fusese deschis, la 13 august 1956, cu scopul „de a stabili dacă Madgearu Ecaterina întreține legături cu foștii membri ai P.N.Ț., cine sunt aceștia și dacă mai are preocupări de a relua activitatea de ajutorare pe linia fostului P.N.Ț.”, având în vedere că „după 23 august 1944, Madgearu Ecaterina a continuat să aibe această funcție, desfășurând o intensă activitate de ajutorare a deținuților P.N.Ț. și a familiilor acestora. În această perioadă, sus-numita a întreținut legături cu toți conducătorii P.N.Ț., vizitându-i pe aceștia la penitenciarele Jilava și Văcărești, cu care ocazie făcea legătura între ei și foștii membri P.N.Ț. din afară”. Se dovedește, așadar, încă o dată, că represiunile la care a fost supusă Ecaterina Madgearu sunt direct și chiar exclusiv legate de activitatea caritabilă pe care aceasta a desfășurat-o în beneficiul deținuților politici și a familiilor acestora, care se știe prea bine cu ce greutate și cu ce răutăți se confruntau în acea perioadă. Astfel, în „Nota sinteză” menționată mai devreme se relatează că la 16 august 1952 este „reținută și încadrată în C[olonie de] M[uncă], timp de 60 de luni”, pentru „activitatea politică desfășurată” (remarcăm exprimarea evazivă folosită de autorul documentului, căpitanul N. Dițulescu), iar la 20 iunie 1954 e eliberată, fixându-i-se D.O. în comuna Schei Călmățui. Se precizează și faptul că atunci când i s-au ridicat restricțiile domiciliare, „i s-a atras atenția că în cazul de va mai vizita pe deținuți la penitenciar și va mai ține legătura cu foștii membrii P.N.Ț., i se va fixa din nou D.O.”⁶⁰.

Văduva lui Virgil Madgearu nu se confruntase, însă, numai cu presiunile exercitate de către Securitate, ci și, în mod conștient, cu lipsa de caracter a unora dintre semenii ei. Astfel, conform „Notei” lui „Preotu” din 8 ianuarie 1966, în legătură cu vizita la Ecaterina Madgearu a fostului deputat P.N.Ț. Alexandru Stan (care fusese deținut politic, timp de șase ani), în contextul așa-numitei reabilitări a lui Virgil Madgearu, aceasta se exprima în felul următor, în condițiile în care intervenise o anumită relaxare politică: „În legătură cu reabilitarea lui Madgearu, Lică Stan a spus sursei că se miră și el cum deodată au găsit guvernării posibilitatea și motivul acestei reabilitări. (...) La aceasta, dna. Madgearu a spus că și ea, ca și Lică Stan, a rămas mirată de această reabilitare bruscă și că i-a dat ocazia să vadă cât lichelism se constată în rândul foștilor prieteni politici ai lui Virgil, care nu au dat niciun semn de viață până acum, dar nici ea nu a vrut să-i primească sau să stea de vorbă cu ei, ci numai cu unii din foștii elevi ai lui Virgil și de oameni care au dat dovadă de seriozitate în perioada anterioară și care s-au interesat de soarta ei, căci după reabilitare au fost unii care se gândeau și o întrebau dacă are nevoie

⁵⁹ A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 420497, vol. 2, ff. 2-3.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 2v.

de ceva pentru a o ajuta”⁶¹. Este adevărat că și în „Fișa personală” din 21 septembrie 1956 se preciza că Ecaterina Madgearu „a păstrat relații numai formale cu familiile care-i vizitau casa datorită situației soțului ei, dar n-a avut prietene decât pe surorile sale”⁶². Considerăm că tocmai aceste criterii ferme de ordin moral, pe care le cultivase încă din perioada în care se bucura de o bună situație socială în România, i-au dat acesteia motivația, dar și puterea de a desfășura atât de riscantă activitate caritabilă, în anii comunizării forțate, în care își pierduse vechea poziție socială.

Chiar spre sfârșitul perioadei de domiciliu obligatoriu, mai precis la 19 ianuarie 1955, Ecaterina Madgearu era interogată în legătură cu o altă persoană care nu putea părăsi comuna Schei Călmățui, Iulian Nasta, aceasta recunoscând că „în luna noiembrie 1954, pe când a fost bolnav, i-am acordat îngrijirea cuvenită în sensul că am adus doctorița de la dispensar și i-am dat sulfamide pentru a se face bine”⁶³. Semnificativă nu este numai perpetuarea spiritului caritabil al Ecaterinei Madgearu, care nu fusese alterat de lunga perioadă de lipsire de libertate, ci și de numirea acestui document drept „Proces verbal de interogatoriu”, și nu „Declarație” (așa cum se procedase, de regulă, în perioadele de arest); acest fapt poate constitui un indiciu privind intenția Securității de a porni o acțiune penală împotriva celei anchetate, pentru a evita punerea ei în libertate.

Pentru a vedea ce însemna, cu adevărat, în acea vreme, a-i susține pe deținuții politici, și ce riscuri implica a asemenea activitate, chiar și atunci când aceasta era o obligație profesională elementară, pot fi date și alte exemple, precum cel al avocatului Panait Stănescu Bellu, care a ajuns deținut politic tocmai pentru că, în calitate de avocat, a înțeles să își practice meseria în mod cinstit. În dosarul penal al lui Panait Stănescu-Bellu nu am identificat o sentință de condamnare, ci o Decizie a M.A.I. (nr. 90/1950) prin care acesta era internat într-o colonie de muncă pentru 12 luni, măsură majorată ulterior cu încă 6 luni⁶⁴.

În concluzie, se detașează ideea că biografia Ecaterinei Madgearu este una respectabilă, a cărei descoperire ne-a bucurat, fiind vorba despre un caz care poate fi reconstituit în adevărata lui semnificație, în ciuda camuflării adevăratului sens al acțiunilor întreprinse de văduva lui Virgil Madgearu în spatele consacratelor, de acum, exprimări ostile, minimalizatoare și evazive, totodată, ale Securității. Considerăm că investigațiile istorice trebuie să conserve obiectivitatea, chiar și în contexte emoționale mai neobișnuite. Nu credem însă că obiectivitatea ar fi totuna cu neutralitatea care, atunci când nu generează indiferență, provine, deseori, din aceasta. Mărturisim că nu ne sunt indiferente nici calvarul deținuților politici din primele două decenii

⁶¹ *Ibidem*, f. 4.

⁶² *Ibidem*, vol. 1, f. 6.

⁶³ *Ibidem*, f. 92.

⁶⁴ Vezi A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 42801, *passim*.

postbelice, nici existența, în aceeași perioadă, a personalităților idealiste, care au încercat să îndulcească acest calvar, mai ales că o făceau pe propriul lor risc. Iar acest risc nu era unul minor, așa cum o dovedește, fără niciun dubiu, cazul Ecaterinei Madgearu.

Am încercat să nu realizăm o expunere foarte repetitivă, deși informațiile din dosarele identificate sunt extrem de repetitive. Documentele descoperite până acum credem că nu ar fi suficiente pentru un volum dedicat protagonistei acestui articol, însă ar fi foarte utile în vederea unui studiu mai aprofundat asupra realităților specifice anilor 1947-1964, în cadrul căruia inventarierea mai multor cazuri, care să aibă în comun represiunea provocată de manifestarea empatiei față de victimele sistemului concentraționar comunist, ar fi de mare folos.

ECATERINA MADGEARU: AN "ANCHOR" OF THE OLD WORLD IN THE NEW WORLD OF „GENERAL HAPPINESS"

Abstract: The widow of Virgil Madgearu and relative of Ion Mihalache's wife, Niculina, member of the National Peasant Party since 1932, Ecaterina Madgearu was involved in the activity of helping members of this party who had been arrested by the communist authorities. She led a special committee created to help the arrested people and that allowed her to visit them in prisons and to facilitate their connections and communications with those from outside of prison. She also coordinated the activity of helping the families of those imprisoned with food, clothing and medicine. For these actions, Ecaterina Madgearu was pursued by the Security bodies and became the victim of repeated repressive measures, obviously related to the charitable activity she carried out for the benefit of political prisoners and their families.

Keywords: Ecaterina Madgearu, Virgil Madgearu, National Peasant Party, Security, political prisoner.